

társakra vonatkozó legfontosabb adatok, az érintett folyóiratok és zsebkönyvek jegyzéke, gazdag könyvészeti tájékoztató és névmutató töltik ki.

Fenyő művével legfeljebb néhány részlet-megállapításban lehetne vitába szállni. Néhány vitatható vagy nyilvánvalóan téves állítására már rámutattunk. Ilyen az is, hogy semmitmondónak értékeli Bajza *Esthajnal* című versét, amelynek motívumai tökéletesen azonosak a *Szeptember végén* motívumaival, — persze szentimentális feloldozásban. (Kisfaludy helyesebben értékelte, amikor e vers alapján úgy vélte, hogy Bajzából lesz valami.) Fenyő túlzottan „a közönség egy részének” tulajdonítja, hogy az *Aurora* első kötetében gyengébb művek is megjelentek, holott másutt helyesen mutat rá arra, hogy Kisfaludy maga sem volt egyetlen ízlésirány híve, és különben sincs tökéletes szerkesztő a világon. Arról is vitakozni lehetne, hogy Vörösmarty volt-e hatással Kölcseyre (ahogy Fenyő állítja, pl. az *Alkonyi dal*t illetően), vagy pedig megfordítva.

Néhány ellentmondás és pontatlanság is előfordul a tanulmányban. Pl. a 85. l. szerint „az *Aurora* külső kiállítása (Bajza kezén!) még szebb, mint Kisfaludy idején”; a 100. l. szerint viszont az 1832/33-as kötetek nyomdása, „Károlyi nem teljesítette a vállalt feltételeket, rossz minőségű papíron, silány betűkkel szedte ki a zsebkönyvet”. Pontatlanság pl., hogy Kölcsey közismert *Zrínyi dala* csak a 70. lapon szerepel helyes címmel, a 119. lapon és a művek jegyzékében

viszont „*Zrínyi éneke*” változatban bukkan fel. Ugyanitt a *Tyrann*-t „Zsarnok” címmel emlegeti. A szerző műszóhasználatában hol — helyesen — *témát* emleget (pl. a 31. lapon), hol *tárgyat* (pl. a 30. lapon kétszer is). Egy fontos kérdést is válaszolatlanul hagy az egyébként kimerítő füzet: milyen példányszámban jelent meg évről-évre az *Aurora*? Erre vonatkozóan csupán egyetlen adatot kapunk (azt is csak érintve): a megindulás-kor 700-as a példányszám.

Éppen azért, mert Fenyő munkája színvonalas, és stílusában is igényesnek látszik, s mert a szerzőtől bizonyára még nem egy értékes irodalomtörténeti művet várhatunk, nem hagyhatjuk említetlenül stílusbotlásait sem. Az olyanféle kifejezések, mint a *felhagy valamivel*, a *leközöl*, a haza sorsa *jeletti* borongás és fájdalom, valamint az azonos fajtájú mellékmondatokat halmozó összetett mondatok fölösleges *hogy*-ai, *amely*-ci és *aki*-jei, az a csúnya kifejezés, hogy egy költői remekmű *lárgyal* valamit (akár a nemzeti múltat, akár a honfoglalást), s az olyan képzavarok, mint az „ó dai szárnyalásúvá izzik a hang” — kellemetlenül zavarják egy egyébként élvezetesen megírt munkában az olvasó fülét.

Ezeknek az apró botlásoknak ellenére Fenyő Istvánban gondos, igényes, a tudományosságát és az eleven feldolgozást szerencsésen egyesítő irodalomtörténést ismertünk meg. Művének kutatók, tanárok, egyetemi hallgatók és középiskolai tanulók egyaránt jó hasznát vehetik.

Makay Gusztáv

KÉT TINÓDI-KÖNYV

Tinódi-Emlékkönyv. Összeállította, bevezetéssel és magyarázó jegyzetekkel ellátta Horváth István Károly és Naszádos István. Sárvár, 1956. 207 + 4 l.

Tinódi Lantos Sebestyén válogatott munkái. Magyar Könyvtár. Összeállította és a jegyzeteket írta Bóta László. Magvető Könyvkiadó 1956. 259 l.

Az elmúlt évben két kiadvány is felújította Tinódi Sebestyénnek, régi magyar irodalmunk jeles epikus költőjének emlékét. E két — nagyközönségnek szánt — kiadványban nemcsak értékes tanulmányok méltatták jelentőségét, de bőséges szemelvényekben megszólaltatták a költőt is azzal a céllal, hogy mennél közvetlenebbül megismertessék az olvasót Tinódi gazdag életművével.

A Tinódi-Emlékkönyv¹ bevezető írásai

¹ Megjelenését — mint az előszó jelzi — a Vas megyei és a Sárvári Községi Tanács több tagja segítette elő, a kötet pedig a Szombathelyi Nyomdaipari Vállalatnál készült — mintaszerű kivitelben.

eredetileg előadésként hangzottak el Sárvárott, az 1956-os januári ünnepségeken. Ez kitetszik témaválasztásukból is, mert egyes részletkérdések tárgyalása helyett inkább népszerű összegezést nyújtanak, semmint új eredményt.

A kötet megnyitó darabja Klaniczay Tibor Tinódi emlékezete c. tanulmánya. Az énekmondók történeti szerepének felvázolása után arra a megállapításra jut, hogy „voltaképpen mulattatók voltak”, de a XVI. századi korviszonyok hatására „mindjobban részt vállaltak a nemzet küzdelmeiből, s a maguk módján, tollukkal siettek karddal harcoló társaik segítségére.” Ebből a környezetből emeli aztán ki Tinódit mint a

korabeli legszámottevőbb históriás ének-költőt. Részletesen foglalkozik működésének hazafias jellegével s többet lát benne valamely egyszerű, a valósághoz híven ragaszkodó históriás krónikásnál. Klaniczay bizonyos „átfogó politikai koncepció körvonalai”-t fedezi fel Tinódi műveiben, — szerintünk joggal —, mert noha „lelkesen magasztalja azokat a nemesi, vagy főúri kapitányokat, akik vállalták a hazáért való hősi harcot”, (a közkatonák apoteózisa mellett), végső fokon „az ország gyengeségének legfőbb okát az egység hiányában, az uralkodó osztály rablásaiban, vagyoni és hatalmi érdekeit szolgáló, önző pártoskodásában jelöli meg.”

Figyelmét érdemel a tanulmány Tinódi művészi eszközeit tárgyaló fejezete is. Klaniczay érzékkel emeli ki az egyes énekek kétségtelenül szép és sikeresen megformált részleteit, s mint egyetemi előadásaiban, itt is meggyőződen bizonyítja, hogy a közfelfogás szerint „sokszor monoton, sőt unalmas” költő „korántsem volt érzéktelen a költői alakítás iránt.” Végső összegezőképp tehát méltán állíthatja róla, hogy a magyar nyelvű vitézi költészet későbbi felvirágzása idején, Balassi és Zrinyi tolla többek között „Tinódi alapvetésére is” támaszkodott.

Klaniczay tanulmánya a költő arcképét változta fel, Legány Dezső a muzsikus alakját állította elének A magyar zene Tinódiig c. áttekintésében. Helyeseljük, hogy Legány a magyar zene történeti fejlődésébe helyezve méltatja Tinódit, s az is kétségtelen érdeme, hogy tárgyalásában sohasem szakítja el dallamától az irodalmi szöveget. Elemzései során sok korábbi és későbbi összefüggésre utal, épp ezért csak sajnálni lehet szembezőkö vázlatosságát. Zavarólag hat Legány stílusának egyenetlensége. Ez annak tulajdonítható, hogy nem minden esetben tud megmaradni a népszerűsítő tudományos előadás határain belül, s egyes helyeken csaknem naiv (pl. : „Egyszerűen kezdtük — nem is történetelt másként.” 27. l.; „Élt akkor az udvarban egy királyi jegyző, magyar ember, akinek a nevéből csak a kezdőbetűt ismerjük...” 28. l.). Mindezek ellenére Tinódinak, mint a tudatos magyar művészi zene alapvetőjének zenei méltatása jónak mondható.

Gazdag anyagismeret és szép stílus teszi élvezetessé Horváth István Károly Sárovar szerepe a XVI. század magyar kultúrájában c. tanulmányát. Horváthnak szeretéágazó, hatalmas anyagot kellett rövidre fogva ismertetni s ezt a feladatát sikerrel oldotta meg. Sárovar múltjának rövid vázlata után hosszabban foglalkozik Nádasdy Tamás politikai, kulturális és gazdasági törekvéseivel. Mivel felveti felekezeti hova-

tartozásának problémáját is, mint nyílt kérdést, szeretnénk két nem ismeretlen, de talán kellően figyelembe nem vett adata utalni ezzel kapcsolatban. Az egyik szerint Nádasdy 1539-ben a csornai prépostság kegyuraként szerepel,² a másik, 1553. május 18-ról keltezte a következőket mondja: „... et hoc anno fuisse confessum sua peccata, et Eucharistiam suscepisse.”³ Tekintettel arra, hogy Tinódi 1544-től állhatott a sárovari főúr szolgálatában, valószínű, hogy Nádasdy, az akkori idők kiegyensúlyozatlan körülményei következtében *de iure* katolikus hitű maradt, *de facto* a protestáns mecénásságot is gyakorolta.

Horváth, tanulmánya további részében említi Tinódi és Nádasdy kapcsolatát, aztán időz Sylvester és Abádi itteni működésénél,⁴ végül a XVI. század végi sárovari kulturális életről szól, melynek központi alakja kétségkívül Magyar István, s nagy eseménye az 1596-os csepregi zsinat.

Az emlékkönyv sorrendben utolsó tanulmánya Naszádos István tollából származik Tinódi rövid életrajza és énekeinek történeti háttere címmel. Naszádos röviden és kellő alaposággal foglalja össze a legszükségesebbeket s a történelmi eseményekbe ágyazva sorolja fel a fontosabbnak tartott Tinódi-műveket. (Sajtóhibás azonban a „Szitnyát, Dévát...” felsorolás „Szitnyát, Lévát...” helyett, kimaradt továbbá a Hadnagyoknak tanúság megemlézése a 68. lapon.) Az általa adott kronológiával nem vitatkozunk, néhány merészebb változtatását azonban („Budai Ali basa históriája”, „Erdéli história”) hasznos lett volna alaposabban megindokolni.

A Tinódi-Emlékkönyv nagyobb része (77—206. l.) válogatást közöl a költő műveiből. A szerkesztők szelektáló munkáját feltétlenül szerencsésnek kell ítélnünk. Szempontjaik ötletesek (A múlt idők és messze történt dolgok krónikása; — A kortárs és szemtanú; — Borokancsó mellett), a szemelvények előtti summák és a lapalji szómagyarázó jegyzetek egyaránt kifogástalanok. A szövegek átírása azonban nem egységes. Horváth és Naszádos csaknem betű szerint hívek Tinódi sajátos szövegéhez („külemb—külömb” stb.), de kissé következtlenül. Ezért állhat

² Horváth Antal: A csornai konvent hiteleshelyi működése. 1943. 8.

³ Podhradszky József: Martinuziának. Történelmi Tár. I. 1855. 259.

⁴ Sylvesterral kapcsolatban: disztichon-jait pontatlanul idézi, az 51. lapon pedig tévesen mondja, hogy 1543-ban hívják a bécsi egyetemre. Ez bizonyára tollhiba lehet, mert később, az 54. lapon Horváth 1544-et ír helyesen.

„tekinteti” (Jázon, 35. vszak; 86. l.) „tekinteti” helyett, vagy „könyvecskémet” (89. l.) „könyvecskémet” helyett, holott a szemelvények között „Erdéli” históriáról olvasunk, nem pedig „Erdélyi”-ről. A kevés szövegpontatlanságú emlékkönyvben sajnálatos a Ferdinándhoz intézett ajánlás címzésének elírása, ahol „holtomig” helyett „holtig” szerepel (83. l.).

Bóta László tavaly megjelent Tinódi-kiadványában elsősorban a szövegek válogatott és szemelvényes kiadását tűzte ki célul. Szöveggyűjteménye a széleskörű olvasóközönség számára készült — mint a Magyar Könyvtár darabjai általában —, szempontjait tehát ez határozta meg. Bóta, indokoltan, a kronológiai sorrendet vette alapul kötetében, az általa közreadott szöveget pedig „nagyreszt” Szilády kiadására alapozta. Kevesebb benne a pontatlanság az emlékkönyvbéli textusénál, de persze nem mentes tőle. A Cronica beköszöntőjének dátuma például hibás. Bótánál „Böjt-más hónap XIII. napján” áll „XIII. napján” helyett, vagy: „Varkucs Tamás idejében lött *dolgok* Egerből” olvasható a 248. lapon az eredeti „... lött *csaták*...” helyett, pedig ezt máshol (86. l.) jól közli. Kötetének érdekessége, hogy az Iványi Bélától legutóbb (1954) felfedezett töredéket is felvette anyagába.

A szemelvények után csatolt tájékoztató (A históriás ének és Tinódi Lantos Sebestyén) fejtegetéseivel egyetértünk. Az egyes énekkel kapcsolatos jegyzetekben Bóta — helyesen — mindenütt felhasználta a Tinódi-szakirodalom eredményeit, nevezetesen Sziládyt és Dézsit. Azt azonban már kevéssé helyeselhetjük, hogy Szilády sajtóhibáját is átvette (DEEEAAK-ot tüntet fel akrosztichonként DÖEEAAK helyett).⁵ Ez a botlás

⁵ RMKT. III. 1881. 447. „Szitnya, Léva... stb.”

azonban nem jellemző munkájára, sőt azáltal, hogy a népszerűsítés érdekében nem félt egy kicsit filológus is lenni, apparátusa nagyon is jól használható.

Végezetül néhány szót a két kiadvány közös vonásairól és problémáiról. Egyik sem készült tudományos céllal, épp ezért új eredményeket várni nem szabad. El kell ismernünk, hogy mind a két könyv a Tinódi-kutatás mai színvonalán áll, s mindenben megfelel rendeltetésének. Az emlékkönyv tanulmányai azonban helyvel-közszel új megfigyeléseket is tartalmaznak.

Nem helyeselnék a — különösen Bótánál gyakorlattá vált, de Klaniczaytól eltekintve az emlékkönyv minden írójánál fellelhető — Tinódi Lantos Sebestyén megnevezést. Maga a költő hivatalosan sehol, versfőiben mindössze két ízben („Szitnya, Léva...”; „Az szalkai mezőn...”) nevezi magát ekképp, különben megmarad Tinódi Sebestyénnek, vagy Tinódi Sebestyén deáknak.

Mind a két kiadvány közül több illuztrációt. Bóta László kiadása e tekintetben gazdagabbnak, az emlékkönyv viszont eredetibbnek mondható. Bóta ugyanis kivétel nélkül korábbi reprodukciókat vesz át — jó válogatásban (főleg Dézsitől). Horváth és Naszádos pedig a sárvári vár lovagtermének freskóit is közli más, Tinódi-vonatkozású fakszimile mellett. A korábban már publikált képek beiktatása természetesen érthető és jogosult, az azonban furcsa, miért hagyták mind a két könyv kiadói kölcsönösen „Tinódi czimeré”-n a Dézsi-féle sorszámot az elavult „cz”-vel egyetemben. (Emlékkönyv, 207. l.; Tinódi vál. munkái, 236. l.).

Amint a felsorolt észrevételekből kitűnik, a Tinódi-évforduló két könyve nyereséget jelent irodalmunk számára, hiányosságai pedig olyanok, hogy értékükből semmit le nem vonnak.

V. Kovács Sándor

ANDRÉ STIL: PÁRIZS VELÜNK VAN

(Az első összecsapás III) 1954. Szépirodalmi Könyvkiadó. Ford. Révay József.

Eredeti vállalkozások, érdekes kísérletek gazdagítják a jelenkori francia művészetet. Az új törekvések egyik legjelentősebb irányát röviden jellemezhetnők úgy is, hogy a művész eleven kapcsolatot igyekszik teremteni a művészi alkotás és korunk társadalmi harcainak valósága között s cselekvő álláspontot foglal el azáltal, hogy a társadalom előrehaladásáért küzdő embert állítja műve talapzatára. A XX. századi francia irodalomban ez a törekvés nem általános jelenség.

Útvesztők, zsákutcák, megrekedt izmusok, tragikus írói sorsok, elfeledt művek szegélyezik ezt a kanyargós utat a XIX. század végétől. Legutoljára még a háború előtt Gyergyai Albert adott elfogulatlan képet „A mai francia regény” sorsáról. A költészet sem mutatott világosabb képet. Csak keveseknek sikerült kiemelkedni és időtálló alkotni. Egyesek merészen léptek új ösvényekre s a francia valóság leglényegesebb vonásait próbálták megragadni. Ara-